

Kdo je bil Milan Lenarčič, eden najbogatejših Slovencev?

1. del

Milan Lenarčič je bil leta 1945 eden najbogatejših Slovencev. Kot podjetnika so ga komunisti razglasili za izdajalca. Seveda zato, da so zaplenili (oropali) njegovo lastnino oziroma premoženje. Bil je lastnik gozdov in kamnoloma tonalita v Josipdolu na Pohorju ter od leta 1939 opekarne in tovarne parketa na Verdu.

 Ivo Žajdela

Milan Lenarčič se je rodil na Verdu pri Vrhniku. Oče je bil Josip Lenarčič, mama pa Ana Lenarčič, roj. Kotnik. Kotnikovi so imeli na Verdu opekarne in tovarno parketa. Imela sta dva otroka, Milana

(1884–1949) in Zoro (1882–1960). Milan je na Dunaju končal univerzo in postal strojni inženir.

Leta 1908 je oče Josip Lenarčič v Josipdolu na Pohorju kupil gozdove in steklarino. Leta 1913 je celotno posest v Josipdolu podaril sinu Milanu, ki je potem večji del časa živel v Josipdolu, v dvorcu, ki so

ga leta 1943 požgali partizani. Ker steklarina ni imela prihodnosti, se je usmeril h kamnoseštvu oziroma pridobivanju pohorskega tonalita. Bil je priznan strojni inženir, v Josipdolu je dal postaviti tudi hidroelektrarno in leta 1923 zgradil ozkotirno železnico Brezno–Josipdol. Z njo je granitne kocke in druge podobne iz-

Milan Lenarčič in žena Ninka Stare

delke prevažal do železniške postaje v Podvelki v Dravski dolini (ti so nato potovali vse do Egipta, Turčije in drugam). Bil je nadvse zaslužen za razvoj kraja.

Leta 1939 je po smrti očeta Josipa podedoval opekarno in tovarno parketa na Verdu pri Vrhniku.

Leta 1941 so Nemci Lenarčičevo podjetje v Josipdolu zaplenili. Lenarčič se je izselil v Italijo, v bližino Trevisa, v kraj Preganziol. Tam je kupil vilo, ki jo je imenoval Villa Pace (Vila miru) z mlinom in žago.

Po Lenarčičevi sledi

V 5. številki tržaške revije Mladika leta 2020 je Ivo Jevnikar prikazal inž. Milana Lenarčiča in njegovo vlogo pri pomoči internirancem v italijanskem taborišču Monigo pri Trevisu. V prispevku se je oprl na tri vire, na knjigo Francesce Meneghetti *Di là del muro, Il campo di concentramento di Treviso, 1942–1943* (Onkraj obzidja, Koncentracijsko taborišče v Trevisu, 1942–1943), II. izdaja, založil zavod ISTRESCO, Treviso 2019), na diplomsko delo Mihe Krambergerja *Milan Lenarčič* (Univerza v Ljubljani, Ljubljana 2017) in na spomine Ladislava Bevca (Ljubljana 2006).

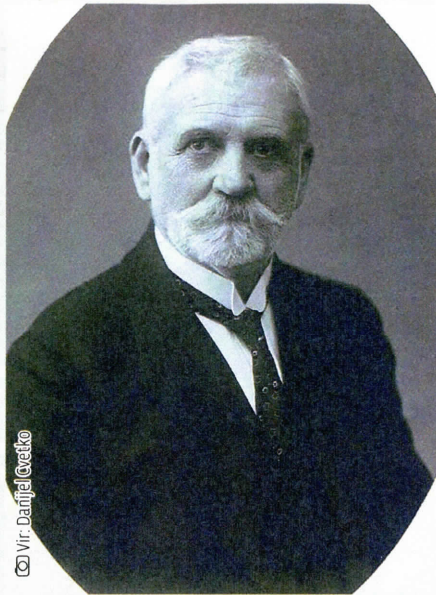
Omrežje Milana Lenarčiča

Zapisal je, da je prof. Meneghettijeva v razdelku knjige, ki nosi naslov *Tostran obzidja*, v njem pa obravnava odnos oblasti in ljudi v Trevisu do koncentracijskega taborišča in internirancev med vojno ter v povojnih časih »pozabe«, posvetila veliko pozornost pomoči, ki so jo internirancem dajali mednarodni in italijanski Rdeči križ, Cerkev, zdravstveno osebje, eden od predstavnikov vojske in posamezni Slovenci.

Dvajsetemu poglavju svoje knjige je dala naslov *Slovensko omrežje Milana Lenarčiča*. Jevnikar je spomnil, da inž. Milan Lenarčič (Vrhnika 1884–Preganziol 1949) ni neznan, čeprav je bil dolgo potisnjen v pozabo. Bil je med najbogatejšimi podjetniki predvojne Slovenije, javni delavec liberalne smeri, s posestvi na območju Vrhnike (Verd) in kamnolomom ter z gozdovi v Josipdolu na Pohorju.

Pomoč internirancem

Po zasedbi so mu nacisti jeseni 1941 lastnino na Štajerskem zaplenili, sam pa se je preselil na Verd in nato v okolico Trevisa, kjer je v Preganziolu 31. oktobra 1941 kupil večjo stavbo s parkom. Poimenoval jo je Villa Pace (zadnja leta je tam hotel in restavracija Il Bolognese) in še neko gospodarsko posestvo z žago in mlinom. Tja se je preselil z drugo ženo Ninco Stare. Edini sin Miloš iz prvega zaka-

Milanov oče **Josip Lenarčič**

Vir: Danijel Ovetko

Milanova mati **Ana Lenarčič**, roj. Kotnik

Vir: Danijel Ovetko

na je zaradi hude bolezni umrl 11. septembra 1942 v Zagrebu kot 22-letni študent tehnike.

Veriga solidarnosti

Prof. Meneghettijeva je zapisala, da je inž. Lenarčič ustvaril pravo »verigo solidarnosti« skupaj z zdravniki civilne bolnišnice v Trevisu, kamor so iz taborišča pošiljali najbolj onemogle internirance. V Trevisu je namreč umrlo okoli 230 internirancev, od tega 52 otrok do 10. leta starosti. Slovenske in hrvaške interniranke so rodile 45 dojenčkov, izmed katerih jih je že v času internacije umrlo 11.

Sodelovanje z zdravnikom

O Lenarčičevi vlogi je z občudovanjem pisal nekdanji zdravnik trevižanske bolnišnice, pisatelj in alpinist Cino Boccazi, ki je bil ogorčen nad ravnanjem s taboriščniki. Z njegovo pomočjo je Lenarčič s sodelovanjem ženine nečakinje Brede Rus dostavljal v bolnišnico hrano, denar in necenzurirana pisma za internirance. Po nezastraženem stranskem vhodu pa so kakega interniranca tudi skrivaj prepeljali v Lenarčičevo vilo.

Breda Rus

Z imenom Angel iz Moniga je Meneghettijeva označila Bredo Rus (Ljubljana, 1916–2008), ki je bila nečakinja Ninke Stare Lenarčič. Kot pojasnjuje Jevnikar, je bil njen oče dr. Mavricij Rus zdravnik, ljubljanski mestni fizik, publicist, dejaven tudi pri gasilcih in pri slovenskem Rdečem križu. Tistem Rdečem križu, katerega vodstvo so nacisti poslali v Dachau, v hudi nemilosti pa je bil tudi pri komunistih med vojno in po njej. Njena mati je

bila Hela Stare Rus. Breda je bila njun edini otrok. Pripovedovali so, da je bila zelo privlačno dekle, študirala je v Pragi, veliko potovala in poročila podjetnika v Domžalah (tovarna slamnikov in klubov), ovdovelega inž. Vinka Zalokarja.

Taborišče Monigo

Leta 1943 je bila pri teti v Preganziolu, torej pri Milanu Lenarčiču. Predstavljala se je kot zastopnica Rdečega križa in tedensko izročala vojaškemu duhovniku v taborišču zdravila, denar in hrano za internirance. Jevnikar je zapisal, da je o tem pričal tudi rojak z Opčin Ivan Gulič (Repentabor1920–Trst 2013), ki so ga kot nezanesljivega italijanskega vojaka, brez orožja, poslali malo pred veliko nočjo 1943 v Monigo, da bi tolmačil in cenzuriral slovensko pošto. Za poštne usluge v taborišču je bil zadolžen tudi internirani Miro Presl (Bazovica 1899–Izola 1985), ki je bil do emigracije v Jugoslavijo učitelj na Tržaškem. Prek njiju je Breda Rus iskala informacije in stike z interniranci.

Pokopani na Rovah

Bredo Rus je pomoč izročala tudi duhovniku iz Moniga Antoniu Serafinu, že od začetka leta 1943 pa je, kot je bilo omenjeno, skrivaj nosila v bolnišnico vsakovrstno pomoč, kar je, kot domneva Meneghettijeva, financiral Lenarčič.

Gospa je leta 1950 ovdovekla in se dve leti kasneje poročila s tržaškim odvetnikom Brankom Mikuletičem (Trst 1915–Milan 1978). To je bil sin odvetnika Fortunata Mikuletiča, ki je svoja doživetja v italijanskih zaporih in internaciji humorno opisal v knjigi *Internatitis*. Branko in Breda sta živela v Milanu, vendar se je

Lenarčičev dvorec v Josipdolu, ki so ga leta 1943 požgali partizani.

▶ ona veliko premikala med Milanom, Trstom, Ljubljano in Opatijo.

Umrla je v Ljubljani leta 2008 in je pokopana s starši, z možem, teto Ninko Stare Lenarčič (žena Milana Lenarčiča) in drugimi sorodniki na pokopališču pri cerkvi sv. Katarine Aleksandrijske na Rovah pri Domžalah, nedaleč od graščine Kolovec, ki je bila v lasti materine družine, a so jo med vojno požgali partizani.

Bevc o Lenarčiču

Med mnogimi, ki jim je pomagal, je bil tudi Ladislav Bevc, ki je to opisal v svojih spominih (*Spomini*, Ljubljana 2006).

Kot nasprotnik komunistov se je po vojni umaknil v Italijo. Avgusta 1945 je bil v angleškem taborišču za begunce v Riccioneju. Ker so Angleži taborišče praznili, se je Bevc obrnil na starega znanca Lenarčiča, kar je opisal v spominih (str. 165–166).

»Nato sem se obrnil na inž. Milana Lenarčiča s prošnjo, da bi mi dal zavetje. Lenarčič je v prvi polovici vojne pogosto prihajal z Vrhniko v Ljubljano ter me večkrat obiskoval. Bil je nečak Franca Kotnika, velikega mecena Ciril-Metodove družbe, sokol in neomajen Jugoslovan. Po poklicu je bil strojni inženir, doma pa je bil tudi v gozdarski vedi.«

Lenarčičeva oporoka

»Nekoč mi je pokazal svojo oporoko z

željo, da jo preučim zaradi soglasja. Napravil je seznam svojega premoženja, ocenjenega v zlatih frankih. Videlo se je, da je neizmerno bogat, mogoče najbogatejši, če ne pa vsaj med najbogatejšimi v Sloveniji. Imel je posestva na Vrhniko in v okolici, lesno podjetje in kamnolom na Pohorju. Njegov edini sin se je na začetku druge svetovne vojne smrtno ponesrečil. V oporoki, ki mi jo je pokazal, je zapustil vse svoje premoženje v korist šolajoči se mladini, da bi se vzdrževala iz te ustanove med študijem. Zapuščinsko ustanovo naj bi upravljal odbor, ki bi mu predsedovala njegova vdova, med člani pa bi bila inž. Janko Mačkovšek in jaz. Ko je inž. Mačkovšek umrl v Dachauu, mi je inž. Lenarčič sporočil ime njegovega naslednika v odboru za upravo Lenarčičeve ustanove.«

Vila Pace

»Še pod italijansko okupacijo je Lenarčič kupil blizu Benetk, v kraju Preganzol, ob cesti Benetke–Treviso, gradič Vila Pace, okrog katerega je bilo posestvo s štirimi koloni. Po starem fevdalnem sistemu so koloni upravljali svoj del posestva in oddajali gospodarju del pridelka. Vrh tega so mu dajali tudi potrebno delovno moč pri upravi posestva. Ob koncu vojne je torej lahko ostal s soprogo v svojem gradiču in sta bila rešena begunskega življenja, če ne še celo hujšega nadlego-

vanja komunistov, ki so seveda zaplenili vse njegovo imetje v Sloveniji.«

Vrata, odprta na stežaj

»Pisal sem torej Lenarčiču, če bi me mogel sprejeti, vsaj dokler bi mi ne uspelo dobiti vizuma za Ameriko. Takrat še nisem vedel, da bodo s tem vizumom velike težave. Lenarčič je obžaloval, da ravno takrat ne bi mogel ustreči moji želji, ker so od vseh strani pritiskali nanj begunci. Če bi vsem ustregel, bi bil njegov gradič premajhen. Zato me je prosil, naj potrpim, da se bo pritisk unesel, nakar mi bodo njegova vrata odprta na stežaj.«

Vabil ga je k sebi

»Čez nekaj tednov, ko je bilo taborišče že obupno prazno, pa so si Angleži premislili, pustili preostale v taborišču in dobili nov dotok beguncev ter taborišče znova napolnili. Takrat je tudi Lenarčič videl, da ni več povpraševanja beguncev po zavetišču v njegovem gradiču, ter me je povabil, naj pridem k njemu za stalno. Ker pa sem že med prvimi vložil prošnjo za ameriški vizum, sem se odločil, da ostanem kar v taborišču, da lahko od tam zasledujem možnost za pridobitev vizuma. Lenarčič pa ni odnehal in mi je celo pošiljal brzojavne pozive, naj bi vendar prišel k njemu za stalno. Nisem se odločil za tak korak.«

Nadaljevanje prihodnjič